

جادوی زبان

دکتر سیروس شمیسا

mikhanam.com

میراثنامه:	شعبهٔ سبوس، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	چهاروی زبان / سبوس / شعبهٔ
مشخصات نشر:	تهران: نشر قطره، ۱۴۰۱
مشخصات ظاهری:	۱۲۸ ص
فروست:	سلسله انتشارات - ۵- ۳۲ ادبیات - ۱۳۳
شابک:	۹۷۸-۹۶۵-۳۰۸-۰۴۰-۱
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابخانه
موضوع:	فارسی - مترادف‌ها و متضادها
موضوع:	Persian Language-Synonyms and Antonyms
موضوع:	فارسی / Persian Language
موضوع:	ادبیات فارسی / Persian Literature
ردیف‌های کنگره:	PIR ۱۳۳۱
ردیف‌های ایوبی:	۴۵۳
شمارهٔ کتاب‌شناسی ملی:	AAPT۰۴

نشر قطره از برجسب برای تغییر قیمت استفاده نمی‌کند.

تمامی حقوق محفوظ است.

تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان شیخ‌طاهر، کوچهٔ بنفشه، پلاک ۸

تلفن: ۰۲۱-۹۷۳۳۵۱۰۳

نشر لهره

جادوی زبان

دکتر سیروس شمیسا

صفحه آرا: ژیلای پی سهرین

طراح جلد: مهسا آنت دیکسون

چاپ اول: ۱۴۰۱

چاپ: نهمین

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

بها: ۱۰۲۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار.....
۱۳	فصل اول: کلیات .....
۱۳	منطق زبان .....
۱۵	قدرت جادویی کلمه، نام.....
۱۹	تخلص.....
۲۱	شاعر یا ساحر؟.....
۲۳	کلمات مقدّس و جادویی .....
۲۴	حروفیه .....
۲۵	سرودن یا ساختن.....
۲۶	محل اعمال جادو.....
۲۸	دو زبان .....
۲۹	زبان ادبی .....
۳۰	استقلال زبانی.....
۳۳	نسبیت و جبریت زبانی.....
۳۴	عقاید بنجامین لی وُرف .....
۳۷	ملاحظات در باب نظریه وُرف.....

۴۰	فکر و زبان
۴۰	معنی افشانی
۴۲	نظریه نظم
۴۳	دو نوع اصلی جادو
۴۴	زبان و معنی
۵۱	معنی معنا
۵۳	فصل دوم: بدیع
۵۴	تناسب
۵۴	ایهام و ایهام تناسب
۵۷	ایهام تناسب‌های پنهان
۶۰	ایهام ترجمه
۶۰	ایهام (یا جناس) تبادر
۶۲	ایهام دوگانه خوانی
۶۲	آپوریا
۶۴	قلب
۶۶	نمونه‌های معنی آفرینی با قلب
۶۷	ماده تاریخ
۶۷	تناسب بین اجزاء کلمات
۶۸	تداعی معانی
۶۹	موسیقی کلمات
۷۰	برجسته‌سازی
۷۱	تصرف ذهن، غلط خوانی
۷۲	سوگند نوزانی-رسان
۷۳	بدیع اساطیری
۷۴	برساخته‌های لغوی

۷۷	فصل سوم: کلمات محتمل الضدین
۷۷	کلمات متضاد
۸۱	قلب
۸۱	تضاد
۸۵	فصل چهارم: ریشه لغات
۸۷	فرامرز
۸۸	پرستش
۸۸	فَرْوَهَر
۸۹	خسرو
۹۰	بُرنا
۹۰	نهادن
۹۱	زمان
۹۱	نواختن
۹۲	فیروزه
۹۲	آراستن
۹۲	گشتاسب
۹۳	مایه
۹۴	تخیل مشترک
۹۴	استنباط
۹۵	توقی
۹۶	روزافزون
۹۷	ریشه‌شناسی مغلوط
۹۹	ریشه‌شناسی‌های محی‌الدین ابن عربی
۱۰۱	فصل پنجم: شعبده‌بازی‌های زبانی
۱۰۱	خیفنا
۱۰۱	ذو بحرین

۱۰۲	ذواللسانین.....
۱۰۳	رقطا.....
۱۰۳	انواع جناس قلب.....
۱۰۳	قهقرا.....
۱۰۵	فصل ششم: تصادفات زبانی.....
۱۰۶	آمون / آتون.....
۱۰۶	تجربه سورزالیست ها.....
۱۰۷	شعری معنی.....
۱۰۸	غلط خوانی.....
۱۱۰	قصد خودآگاه، ناخودآگاه.....
۱۱۰	تصادف های معنی دار.....
۱۱۱	فصل هفتم: خاطره پنهان.....
۱۱۲	روابط بینامتنی.....
۱۱۳	روانکاوان و زبان.....
۱۱۶	نمونه‌یی از نیچه.....
۱۱۷	دریای سافسارا.....
۱۱۸	آیین مهر و تقدس خورشید.....
۱۱۸	پله و نردبان و پایه.....
۱۱۹	شمس.....
۱۲۲	خرگه خورشید.....
۱۲۳	اسطوره آفرینش.....
۱۲۸	سیمرغ.....
۱۲۹	آیه.....
۱۳۰	عقاب آهنین.....
۱۳۱	فصل هشتم: ناخودآگاه متون.....
۱۳۱	ناخودآگاه.....

پیشگفتار

پاکنویس و تنظیم یادداشت‌های این کتاب را چند بار آغاز کردم و آخرین بار سال ۱۳۸۹ بود که قسمت اعظم آن را تنظیم کردم. اما هر بار به علتی کار متوقف شد و رشته امور از هم گسیخت. تا این بار که عزم را جزم کردم که همین مقدار را پاکنویس و تنظیم کنم و گرنه اوزاخم از این هم پراکنده‌تر خواهد شد. حقیقت این است که بسیاری از مطالب این کتاب همراه با نمونه‌های بیشتر در کتاب‌های دیگر من هم به نحوی آمده است، لذا چندان به مقدمات نپرداختم یا مطالب را طول و تفصیل ندادم، عمده هدف من این بود که مفهوم کلی جادوی زبان را که باعث ارتباطات متعددی در بین کلمات - چه پنهان و چه آشکار - می‌شود توضیح دهم. متن ادبی متنی است مبتنی بر تداعی معانی‌های دور و دراز که با گذشت زمان مقداری از آن تداعی‌ها محو می‌شود اما تداعی‌های جدیدی به آن افزوده می‌شود مثل دیوان حافظ یا بیوف کور هدایت. اگر خواننده با این مفهوم آشنا شود خود کنارکرد جادوی زبان را در متون ادبی و مذهبی و

---

۱. مثلاً تاریخ ظهور نشر فارسی که از نشانی‌المصدر نمونه‌های بسیاری ذکر کرده یا کتاب یادداشت‌های حافظ که از شعر حافظ نمونه‌های بسیار آورده است.

عرفانی اصیل خواهد دید و شواهد متعددی نیز خواهد یافت. بدین ترتیب مقصود من از جادوی زبان این نیست که کلام بزرگان تا چه حد زیبا و ساحر و افسون‌کننده است و خواننده را مسحور زیبایی خود می‌کند. واژه علاوه بر معانی مختلف و داشتن مترادفات و متضادها به لحاظ ظاهر هم مثلاً ابدال و تحریف و قلب و امثال این‌ها یک لغت نیست هاله‌یی از لغات است با اشکال و معانی متفاوت که گاهی درهم پیچیده می‌شوند و در ذهن مفاهیم عجیب و دور از انتظاری ایجاد می‌کنند و ما به آن جادوی زبان می‌گوییم. جادوی زبان با ابزار مختلفی که دارد (ایهام تناسب، ایهام تضاد، روابط بینامتنی...) در دل متن حاضر متن غائب را می‌سازد که چه بسا عمیق‌تر از متن بالفعل است.

سیروس شمیسا

فروردین ۱۴۰۰